

A BÜNTETÉSKISZABÁS FOGALMA: EGY ÚJABB JOGÉRTELMEZÉSI KÉRDÉS

Hollán Miklós*

A büntetéskiszabás fogalma az anyagi büntetőjogon belül a szankciótan egyik alapkategóriája. Annak határai azonban (ahogy az ilyen fogalmak esetén gyakori¹⁾) csak első ránézésre tekinthetők egyértelműnek, míg alaposabb vizsgálat esetén problémák özönét zúdíjtja a gyanútlan (gyanakvó) szemlélőre.

A büntetéskiszabás fogalma nemcsak elméleti kérdés, hanem annak komoly gyakorlati jelentősége lehet. Ez elsősorban az összbüntetés kapcsán mutatkozott meg a Kúria,² az Alkotmánybíróság,³ illetve az Emberi Jogok Európai Bírósága⁴ előtti ügyekben. Ezen döntések részletesebb elemzéséhez természetesen külön cikkek szükségesek. Jelen munkámban – mintegy azok előtanulmányaként – csak arra vállalkozom, hogy a büntetéskiszabás fogalmát (amint majd látjuk fogalmait) és az azzal kapcsolatos egyes törvényi rendelkezéseket dogmatikai rendszerbe foglalom.

* Tudományos főmunkatárs, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet; egyetemi docens, Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7422-7337>

¹ A bűncselekmény fogalma tekintetében a magyar büntetőjogban monografikus szinten ld. Tokaji Géza: *A bűncselekménytan alapjai a magyar büntetőjogban*. Budapest, KJK, 1984.; Mészáros Ádám: *A bűncselekmény fogalmának alapkérdései*. Budapest, OKRI, 2020.; illetve kortárs tanulmányként pedig Mészáros Ádám Zoltán: A bűncselekmény fogalmának alakulása. *Bűnügyi Szemle*, 2014/3. 26–31.

² 2/2019. BJE, Indokolás VI.

³ 10/2018. (VII. 18.) AB határozat, Indokolás; 1/2020. (I. 2.) AB határozat, Indokolás.

⁴ Koprivnikar v. Slovenia, no. 67503/13, 2017. január, 24-i ítélet és Sajó András ahhoz csatolt különvéleménye.

1. A büntetés kiszabás fogalma(i)

1.1. Tágabb és szűkebb fogalom

1.1.1. Kitekintés a német jogra

A német büntetőjog hagyományos viszonyítási pontja a magyarnak, hiszen az utóbbi az előbbiből nemcsak jogintézményeket és szabályozási konstrukciókat, hanem tudományos kategóriákat és elméleti megközelítéseket is átvett.⁵

A német jogirodalom egyik része a büntetéskiszabás egységes fogalmát használja, amely egyszerűen a jogkövetkezmények meghatározását jelenti. Magában foglalja a szankció típusának kiválasztását, a döntést annak mértékéről (pl. a szabadságvesztés tartamáról) és adott esetben a büntetés végrehajtásának felfüggesztését (német Btk. 56. §) is. A letartóztatás beszámítását azonban ebbe a csoportba tartozó szerzők is a büntetéskiszabás és a büntetésvégrehajtás határvidékén elhelyezkedő jogintézményként jellemzik.⁶

A német jogirodalom másik része a büntetéskiszabás kapcsán kifejezetten egy szűk és egy tág fogalmat különböztet meg. Szűk értelemben ennek körébe sorolják a büntetés nemének és mértékének meghatározását, beleértve a büntetés enyhítését és kiszabásának mellőzését is. Az utóbbi esetkör azért, mert a találó jellemzésük szerint ilyenkor a büntetési mértéke lényegében a nullára csökken. A tág értelemben vett büntetéskiszabás körébe pedig az olyan döntések tartoznak, amelyek meghozatala a szűkebb értelemben már kiszabott büntetés végrehajtása kapcsán válik szükségessé, így pl. a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztése (német Btk. 56. §) vagy a részletfizetés engedélyezése pénzbüntetés esetén. Ezen utóbbi felfogás szerint viszont egyáltalán nem tartozik a büntetéskiszabás körébe az eljárás során elrendelt szabadságelvonás beszámítása a szabadságvesztésbe.⁷

1.1.2. A hazai szakirodalom megközelítései

A hazai szakirodalom egyik része az anyagi jogi tankönyv erről szóló fejezetének bevezetőjében nem bajlódik a definiálással, hanem a büntetéskiszabást (annak meghatá-

⁵ Ferenc Nagy: Die deutsch-ungarischen strafrechtlichen Beziehungen in der Vergangenheit und Gegenwart. In: Krisztina Karsai (szerk.): *Strafrechtlicher Lebensschutz in Ungarn und in Deutschland: Beiträge zur Strafrechtsvergleichung*. Szeged, Pólay, 2008. 21–45.

⁶ Hans-Heinrich Jescheck – Thomas Weigend: *Lehrbuch des Strafrechts*. Allgemeiner Teil. Duncker & Humblot, Berlin, 1996. 871., 903.

⁷ Hans Jürgen Bruns – Georg-Friedrich Guntge: *Das Recht der Strafzumessung*. 3. kiad., Köln, Carl Heymans, 2019. 8.; illetve Reinhart Maurach – Heinz Zipf: Die Rechtsfolgen der Tat. In: *Strafrecht. Allgemeiner Teil. Teilband 2: Erscheinungsformen des Verbrechens und Rechtsfolgen der Tat*. Ein Lehrbuch (begründet von Reinhart Maurach, fortgeführt von Karl Heinz Gössel und Heinz Zipf). Heidelberg, C. F. Müller, 1978. 415.

rozása nélkül) elhelyezi a büntetőjog (de inkább a büntetőeljárás és a bírósági tárgyalás) rendszerében.⁸

A tankönyvirodalom másik – ebben a vonatkozásban mindenképpen igényesebb – része meghatározza a büntetéskiszabás fogalmát, azonban annak hatóköre tekintetében eltérő megközelítések ismeretesek.

Heller szerint a büntetéskiszabás a büntetés megállapítása, amelynek két aspektusa a büntetési nem és a mérték meghatározása. Utal arra, hogy ezek közül egyes esetekben csak az első merülhet fel, mert a büntetési nemnek (pl. halálbüntetésnek) nincsen mértéke. Részéről a büntetéskiszabást kiegészítő jogintézményekként sorolja be a vizsgálati fogság stb. beszámítását, a büntetés végrehajtásának felfüggesztését és a büntetés elengedését.⁹ A végrehajtás felfüggesztése kapcsán kiemeli, hogy „a büntetés mértékére a felfüggesztésnek semmi hatása nem lehet”.¹⁰

Nagy Ferenc szerint „a büntetéskiszabás a bűncselekmény miatt, annak jogkövetkezményeként a büntetés nemének és mértékének, illetve esetlegesen a végrehajtása módjának [...] a konkrét eset körülményeinek figyelembevételével történő bírósági megállapítása”. Ezzel összhangban tankönyvének rendszeréből kitűnően a büntetéskiszabás fogalmába beletartozik a végrehajtás felfüggesztése, illetve kifejezetten „büntetéskiszabási előírásként” hivatkozik az előzetes fogvatartás stb. beszámítására.¹¹

Részemről már korábban megkülönböztettem a büntetéskiszabás (pl. a törvény által alapul vett) tágabb és (általában a tankönyvben használt) szűkebb fogalmát. Az utóbbi körébe soroltam a büntetés nemének és mértékének meghatározására és a különböző büntetések kombinálására vonatkozó rendelkezéseket. Az előbbi körébe pedig ezen felül a büntetési tételek általános részi módosításait és az ítéldbírói a büntetés végrehajtásával kapcsolatos rendelkezéseit. Így különösen azokat, amelyek a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztésére vagy az előzetes fogvatartás beszámításra vonatkoznak.¹²

1.2. A formális és materiális fogalom

Más büntetőjogi alapfogalmakhoz (pl. a bűncselekményéhez hasonlóan) célszerűnek tűnik a büntetéskiszabás tekintetében is a formális és a materiális fogalom használata, amelyek hatóköre eltérhet egymástól.¹³

A formális fogalom alapján az a döntés minősül a büntetés kiszabásaként, amelyet a Btk. valamilyen módon kifejezetten így nevesít. Materiális értelemben pedig akkor minősül annak, ha megfelel egy érdemi ismérveket tartalmazó definíciónak.

⁸ Földvári József: *Magyar büntetőjog. Általános rész.* 4., átdolgozott kiadás. Budapest, Osiris, 1998. 275–278.

⁹ Heller Erik: *A magyar büntetőjog általános tanai.* 2. kiad., Budapest, 1945. 286–287., 304–313., 314.

¹⁰ Uo. 311.

¹¹ Nagy Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része.* Budapest, HVG-ORAC, 2008. 345–351., 357.

¹² Hollán Miklós: A büntetések. Alapvetés. In: Kis Norbert – Hollán Miklós (szerk.): *Büntetőjog I. Általános rész. Alapismeretek a közigazgatási szakemberképzés számára.* 2. kiad., Budapest–Pécs, Dialóg-Campus, 2013. 250., 265.

¹³ Vö. 2.1.3. cím.

Mivel a Btk. a büntetéskiszabás fogalmának ismérveit (törvényi definícióban) nem határozza meg,¹⁴ a materiális fogalom kimunkálása a joggyakorlatra és a jogirodalomra marad. Ennek során a bíróságok és a tudomány képviselői természetesen nem függetlenek a büntető törvény formálisan büntetés kiszabására utaló és más rendelkezéseitől (és azok összességétől). Azonban viszonylagos szabadsággal bírnak abban a vonatkozásban, hogy milyen ismérveket (pl. mérlegelést) követelnek meg a büntetéskiszabás materiális fogalmának elemeként. A büntetés kiszabásának így több materiális fogalma is lehet, elsősorban akkor, ha azt különböző bíróságok vagy szerzők dolgozzák ki.

Az egyes materiális büntetéskiszabás-fogalmak abban is különbözhetnek, hogy egyáltalán a jogértelmezés eredményének tekinthetők-e (és ha igen, akkor mennyiben). Amennyiben a büntetéskiszabás fogalmát a jogtudomány képviselői alkotják meg, akkor nem is várható el az, hogy a materiális fogalom jogértelmezés eredménye legyen. A jogtudomány ugyanis természetesen végez jogértelmezést is,¹⁵ de ennek a társadalmi alrendszernek van a jogalkotástól és a joggyakorlattól függetlenül is létező (pl. kritikai) funkciója.

A materiális büntetéskiszabás fogalomnak célszerű biztosítani azt is, hogy legyenek olyan jogintézmények, amelyek a büntetésekkel kapcsolatosan, de annak hatókörén kívül esnek. Ellenkező esetben ugyanis a büntetéskiszabás materiális fogalmának nem igazán lenne jelentősége, hiszen azonos lenne a büntetésekre vonatkozó törvényi rendelkezés kategóriájával.

1.3. A Btk. 80. § (1) bekezdése

A Btk. 80. § (1) bekezdése alapján „[a] büntetést az e törvényben meghatározott keretek között, céljának szem előtt tartásával úgy kell kiszabni, hogy az igazodjon a bűncselekmény tárgyi súlyához, a bűnösség fokához, az elkövető társadalomra veszélyességéhez, valamint az egyéb enyhítő és súlyosító körülményekhez.”

Ez mindenképpen formálisan a büntetés kiszabására vonatkozó rendelkezés, mégpedig annak egyik (alapvető) szabályát képezi, hiszen meghatározza annak elveit (pon-tosabban azok egy részét). A Btk. 80. § (1) bekezdése azonban nem a büntetéskiszabás törvényi definíciója. Kitüntetett (de nem kizárólagos) szerepe van ugyanakkor olyan esetekben, amikor a joggyakorlat vagy a jogirodalom a büntetéskiszabás materiális fogalmát munkálja ki.¹⁶

A joggyakorlat vagy a jogirodalom által használt materiális büntetéskiszabás-fogalomnak így eleme lehet az, hogy a) a bíróság a törvényi keretek között egy konkrét büntetést határoz meg, b) figyelemmel van a büntetés céljára és c) igazodik a büntetés-kiszabási (azaz az enyhítő és súlyosító) körülményekhez.

¹⁴ Szemben a bűncselekmény törvényi fogalmával, amelynek kapcsán áttekintésként ld. Nagy Ferenc: A bűncselekmény törvényi fogalmáról jogösszehasonlító kitekintéssel. *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2001/1. 7–9.

¹⁵ A dogmatika fogalmának különböző megközelítéseire nézve ld. Nagy Ferenc: Helyzetkép-vázlat a büntetőjogi dogmatikáról. *Magyar Jog*, 2007/5. 273–282.

¹⁶ Vö. 1.2. cím.

A büntetéskiszabás materiális fogalmai azonban el is távolodhatnak ettől a törvényi rendelkezéstől, így különösen abban, hogy pl. a b) vagy a c) pontban meghatározott elemeket a bíróság vagy a tudomány nem emeli be a büntetéskiszabás materiális fogalmába. A joggyakorlatnak vagy a jogirodalomnak természetesen arra is lehetősége van, hogy olyan elemeket jelenítsenek meg a büntetéskiszabás materiális fogalmában, amelyek a Btk. 80. § (1) bekezdésében nem szerepelnek.

Amennyiben tehát valamely rendelkezésben leírt tevékenység nem felel meg a Btk. 80. § (1) bekezdés egyes elemeinek, akkor az egyszerűen egy másik formális vagy materiális büntetéskiszabás-fogalmon épül fel. Semmiképpen nem lehet tehát egy másik rendelkezés büntetéskiszabási jellegét önmagában arra hivatkozva tagadni, hogy abból a Btk. 80. § (1) bekezdésében nevesített elemek hiányoznak. A Btk. 80. § (1) bekezdésének nincs primátusa a törvény IX. fejezetében szereplő vagy azon kívül elhelyezkedő rendelkezésekkel szemben azok büntetéskiszabási jellegének elbírálásakor.

1.4. A Btk. IX. fejezete

A Btk. IX. fejezete *A büntetés kiszabása* címet viseli. Ez a szabályozási megoldás mindenképpen részletesebb elemzést igényel abból a szempontból, hogy ennek milyen kihatása van a fejezetben szereplő vagy azon kívüli rendelkezések besorolására.

1.4.1. A Btk. IX. fejezetében szereplő rendelkezések

- a) Az egyik lehetséges álláspont szerint a kódex IX. fejezetben szereplő rendelkezések mindegyike (azaz a Btk. 80., 83., 85., 89. és 92. §-a is) a büntetéskiszabás formális fogalma körébe tartozik.

Ennek elfogadása esetén azonban a büntetéskiszabás a fejezet címében és az egyes rendelkezések szövegében megjelenő formális fogalmai nem esnek egybe, hanem (legalábbis részben) eltérő tartalmúak lesznek. Lesznek ugyanis a Btk. IX. fejezetében olyan rendelkezések (Btk. 85., 89., és 92. §-a), amelyek szövegük alapján nem minősülnek formális értelemben büntetéskiszabásnak, de a fejezeti besorolásuk alapján igen.

Ahogy a fejezeti címen alapuló formális fogalom nem esik egybe a Btk. 80. § (1) bekezdésén alapuló materiális fogalommal (fogalmakkal), úgy lesznek ugyanis olyan rendelkezések (Btk. 85. § és 92. §), amelyek csak a fejezeti elhelyezésük alapján minősülnek formálisan büntetés kiszabásának, de a materiális – ezen belül pl. a Btk. 80. § (1) bekezdésén alapuló – megközelítés alapján nem.

Ez a felfogás akkor követhető, ha elismerjük, hogy a büntetéskiszabásnak a magyar büntetőjogban több fogalma van.¹⁷ Ebben az esetben nem is két (tág és szűk), hanem legalább három büntetéskiszabás-fogalmat kell megkülönböztetni, nevezetesen egy fejezeti szintű formálist, egy – a Btk. 80. § (1) bekezdésére is visszavezethető – materiálist, illetve egy a rendelkezések szövegén alapuló formális fogalmat.

¹⁷ Vö. 1.1.2. cím.

Ekkor viszont a rendszertani értelmezés körében (a fejezeti elhelyezés alapján) éppen az nem dönthető el, hogy az adott fejezetben szereplő rendelkezés végső soron büntetés kiszabásának minősül vagy nem.

Lehetséges olyan álláspont is, hogy egy rendelkezés IX. fejezetben való elhelyezése nemcsak a büntetéskiszabás egy formális, hanem egy materiális fogalmán alapul.

Ebben az esetben azonban külön problémát képez, hogy miként határozható meg azon materiális fogalom, amely szerint az ide tartozó jogintézmények [pl. a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztése (Btk. 85. §) vagy a letartóztatás beszámítása (Btk. 92. §)] büntetés kiszabásának minősül.

- b) A Btk. IX. fejezetének címe azonban nem is feltétlenül fogalom-alapú. A kódex ugyanis számos esetben használ olyan fejezetcímeket, amelyek csak az oda tartozó rendelkezések többségére vonatkoznak. A kódex III. fejezetének címe a „Büntetőjogi felelősség”, de szerepelnek benne a korlátlan enyhítésről szóló (így büntetéskiszabási) rendelkezések [Btk. 10. § (3) bek.] is. Akkor viszont a IX. fejezet is tekinthető olyanak, amely nem korlátozódik a büntetéskiszabásra, hanem az annak körébe tartozó és más (azzal csak kapcsolatos) kérdéseket együttesen szabályozza.

Ekkor tehát e fejezetben is lesznek a büntetéskiszabás formális vagy materiális fogalmának megfelelő (Btk. 82. és 83. §, 89. §) rendelkezések és olyanok, amely csak az azokhoz kapcsolódnak (pl. Btk. 85. és 92. §). Ekkor viszont a Btk. IX. fejezetébe tartozás egyáltalán nem elégséges feltétele annak, hogy valamely abban szereplő rendelkezés formálisan vagy materiálisan büntetés kiszabásának minősüljön.

A fentiekben részletezett megközelítések közül – legalábbis az eddig elemzett rendelkezések értelmezésével – nem is lehet meggyőzően választani, illetve semmiképpen nem lehet kizárni az egyiket sem.

A Btk. IX. fejezetébe tartozás tehát az ide sorolt rendelkezéseknek csak egy szabályozási jellemzője, amelynek még a rendszertani értelmezés körében is többféle jelentősége lehet.

Más lenne a helyzet, ha Btk. vonatkozó része pl. „a büntetés kiszabása és az azzal összefüggő jogintézmények” címet viselné. Ekkor a rendszertani értelmezés kapcsán is egyértelműen azon álláspont lenne helyesebb, hogy a Btk. IX. fejezete nem feltétlenül fogalom-alapú.

1.4.2. A Btk. IX. fejezetén kívüli rendelkezések

Vannak a kódexben olyan rendelkezések is, amelyek formálisan és materiálisan is büntetéskiszabási kérdéseket rendeznek, de nem a Btk. IX. fejezetében helyezkednek el.

Ilyenek a korlátlan enyhítésről szóló rendelkezések a Btk. III., IV. fejezetében, amelyek a visszautalásra tekintettel formálisan is a büntetéskiszabás fogalmának részét képezik.¹⁸

Ilyen azon rendelkezés, amely szerint „a pénzbüntetést úgy kell kiszabni, hogy – figyelemmel a bűncselekmény tárgyi súlyára – meg kell állapítani a pénzbüntetés napi tételeinek számát, és – az elkövető vagyoni, jövedelmi, személyi viszonyaihoz és életviteléhez mérten – az egy napi tételnek megfelelő összeget” [Btk. 50. § (1) bek.].¹⁹

Ahogy az is, amely szerint „a fiatalkorúval szemben közérdekű munkát akkor lehet kiszabni, ha az ügydöntő határozat meghozatalakor tizenhatodik életévét betöltötte” (Btk. 112. §).

A Btk. IX. fejezetében történő elhelyezkedés tehát semmiképpen nem szükséges feltétele annak, hogy egy rendelkezés a büntetéskiszabás valamelyik fogalmába tartozzon.

1.5. A büntetéskiszabás fogalma és a büntetőeljárási rendelkezések

A büntetéskiszabás anyagi jogi fogalom, de mivel arra szükségképpen egy büntető eljárásban kerül sor, az anyagi büntetőjog más területeihez képest sokkal szorosabban kötődik az alaki büntetőjog rendelkezéseéhez. Olyannyira, hogy ezeket is figyelembe kell venni a büntetéskiszabás materiális fogalmának kimunkálásánál.

A büntetés kiszabására – a Be. rendszerében – abban az egységes bírósági eljárásban²⁰ kerül sor, amelyben az elkövetőt bűnösségét megállapítják. Ennek következtében a magyar büntető perrendben „a bűnösséget megállapító ítélet rendelkező része tartalmazza [...] a kiszabott büntetést” [Be. 564. § (2) bek. b) pont].

A büntetéskiszabás fogalma azonban álláspontom szerint ettől még csak előfeltételezi, de nem foglalja magában a bűnösség megállapítását. Büntetés kiszabására egy másik eljárásban is sor kerülhet ahhoz képest, amelyben valakit az adott bűncselekmény miatt elítéltek.

Ez történik részben (az egyik bűncselekmény tekintetében) egyébként akkor, amikor „a vádlott bűnösségét a bíróság próbára bocsátás ideje alatt [...] elkövetett bűncselekmény miatt állapítja meg, a próbára bocsátást kimondó rendelkezést hatályon kívül helyezi, a próbára bocsátást megszünteti és halmazati büntetést szab ki”.²¹

Sőt teljes egészében abban a különleges eljárásban, amelyben „az alapügyben elsőfokon eljáró bíróság [...] dönt [...] a próbára bocsátást kimondó rendelkezés hatályon kívül helyezéséről és büntetés kiszabásáról, ha a próbára bocsátott a pártfogó felügyelet magatartási szabályait súlyosan megszegte”.²²

¹⁸ Vö. 2.1.1. cím.

¹⁹ Ezen rendelkezés materiális büntetéskiszabási jellegére ld. 2.1.2. cím.

²⁰ A tárgyalás kettéosztásáról ld. Bárd Károly: *A büntetőhatalom megosztásának buktatói*. Értekezés a bírósági tárgyalás jövőjéről. Budapest, KJK, 1987.

²¹ Be. 564. § (3) bek.

²² Be. 841. § (1) bek., Hasonló rendelkezés szerepel a jóvátételi munkát előíró rendelkezés hatályon kívül helyezése kapcsán is [Be. 842. § (1) bek.].

Büntetés kiszabásról fogalmilag akár azt követően is lehet szó, ha valakivel szemben az adott bűncselekményért már – akár más jellegű, akár ugyanolyan – büntetést szabtak ki. Ebben az esetben a kétszeres értékelés (azon belül a kétszeres megbüntetés) tilalmának alapelve (vagy azt érvényre juttató garanciális rendelkezések) sérülhetnek, de éppen azért, mert fogalmilag ilyenkor is büntetés kiszabása történik.

2. A büntetés kiszabásával kapcsolatos törvényi rendelkezések

A következőkben elkülönítve elemezzük azokat a törvényhelyeket, amelyek a) a büntetéskiszabás fogalmába tartoznak, b) a kiszabott büntetésre vonatkoznak (vagy arra épülnek), illetve c) a büntetéskiszabás fogalmára épülnek.

2.1. A büntetéskiszabás fogalmába tartozó és azon kívüli rendelkezések

2.1.1. A formális fogalom alapján

A Btk. azon rendelkezései (pl. 80. § vagy 83. §-a), amelyek az abban szabályozott tevékenységet kifejezetten a büntetés kiszabásaként nevesítik, formális értelemben nyilvánvalóan ezen fogalom körébe tartoznak.

Ide sorolhatók azonban azok a rendelkezések is, amelyek egy olyan fogalmat használnak az abban szabályozott tevékenység leírására, amelyet a törvény másik rendelkezése büntetés kiszabásaként nevez meg. Ilyen a Btk. 17. § (2) bekezdése, amely szerint kóros elmeállapot bizonyos eseteiben a büntetés korlátlanul enyhíthető. A Btk. 82. § (5) bekezdésére figyelemmel ugyanis a korlátlan enyhítés kifejezetten a büntetés (azon belül „bármely büntetési nem legkisebb mértékének”) kiszabását (pontosabban annak lehetőségét) jelenti.

Amennyiben elismerjük, hogy a büntetéskiszabásnak több formális fogalma van,²³ akkor ezek hatóköre eltérő lehet. A végrehajtás felfüggesztéséről szóló hatályos rendelkezés [Btk. 85. § (1) bek.] a szövege alapján nem, azonban fejezeti besorolása alapján formálisan büntetéskiszabásnak minősül. Ahogy szövege alapján minősült formálisan büntetés kiszabásának a korábban hatályos büntetőkódex azon rendelkezése, amely szerint „ha a bíróság szabadságvesztést alkalmaz, fegyház, börtönt vagy fogházat szab ki”,²⁴ de szerkezeti elhelyezése alapján nem.

2.1.2. A különböző materiális fogalmak alapján

A büntetéskiszabás különböző materiális fogalmai²⁵ akár azonos rendelkezés büntetés-kiszabási jellegének megítélésénél is eltérő végkövetkeztetéshez vezethetnek.

Ha a büntetés mértékének (ezen belül elsősorban tartamának) befolyásolása a fogalom szükséges eleme, akkor materiálisan sem minősül büntetés kiszabásának a le-

²³ Vö. 1.4.1. cím.

²⁴ 1978. évi Btk. 45. § (1) bek.

²⁵ Vö. 1.2. cím.

tartóztatás beszámítására vonatkozó hatályos rendelkezés [Btk. 92. § (1) bek.]. Ha viszont a büntetés még ténylegesen letöltendő mértékére való *érdemi* kihatás is elegendő ahhoz, hogy büntetéskiszabásról szövjünk, akkor a letartóztatás beszámítása is részét képezi ennek a fogalomnak. Sőt, akár a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztése is, ha a büntetéskiszabás fogalmához elegendőnek tartjuk azt, hogy a bírói döntés feltételelesen – a próbaidő kedvező eltelte esetén – kihatással *lehet* a ténylegesen letöltendő büntetés mértékére.

Amennyiben a mérlegelés a fogalom szükséges elemét képezi, akkor a foglalkozástól eltiltás kötelező esete²⁶ materiálisan nem minősül büntetés kiszabásának, míg ellenkező esetben annak fogalmába beletartozik.

A korábbi Btk.-hoz kötődő szakirodalmi álláspont szerint pénzbüntetés esetén a büntetéskiszabás körébe csak a napi tételek számának meghatározása tartozik, míg ezek összegének kimunkálása nem.²⁷ Ugyanez a problematika a hatályos jogunk pénzbüntetés²⁸ kapcsán is felvethető. Amennyiben ugyanis – elsősorban a Btk. 80. § (1) bekezdéséből levezetett materiális fogalom²⁹ alapján – a büntetéskiszabás fogalmi elemének tekintjük a súlyosító és enyhítő körülmények mérlegelését, akkor a napi tételek összegének meghatározása nem minősül büntetés kiszabásának.

Ha a büntetéskiszabás materiális fogalmának több eleme van, akkor tisztázást igényel ezek logikai kapcsolata. Amennyiben a büntetés mértékének meghatározása szükséges, míg pl. a mérlegelés megléte nem elegendő a büntetéskiszabási jelleg elismeréséhez, akkor nem tartozik ennek a fogalomnak a körébe a hatályos kódex azon rendelkezése, amely alapján a végrehajtási fokozat meghatározásánál „büntetés kiszabásánál irányadó körülményekre tekintettel a törvényben meghatározottnál eggyel enyhébb vagy eggyel szigorúbb végrehajtási fokozat határozható meg.”³⁰ Amennyiben viszont valaki arra az álláspontra helyezkedik, hogy az enyhítő és súlyosító körülmények mérlegelése elegendő ahhoz, hogy egy bírói döntés a büntetés kiszabásának minősüljön, míg a büntetés mértékének meghatározása ehhez nem szükséges, akkor az enyhébb végrehajtási fokozat meghatározása is a fogalom részét képezi.

2.1.3. A formális és a materiális fogalom alapján

A Btk. rendelkezései különbözőképpen viszonyulhatnak a büntetéskiszabás formális és materiális fogalmihoz.

Egyrészt számos olyan rendelkezés van, amelyik a büntetéskiszabásnak nemcsak formális, hanem materiális fogalmának is megfelel. Ilyen pl. a büntetés enyhítésére vonatkozó rendelkezés (Btk. 82. §), amely a büntetéskiszabás fogalmát használja, illetve egy konkrét büntetési mérték mérlegelésén (azon belül is az enyhítő és súlyosító körü-

²⁶ Btk. 52. § (3) bek.

²⁷ Bárd Károly – Györgyi Kálmán: A pénzbüntetés kiszabása és a súlyosítási tilalom. *Magyar Jog*, 1980/3. 205–212.

²⁸ Btk. 35. § (2) első mondat.

²⁹ Vö. 1.3. cím.

³⁰ Btk. 35. § (2) bek. első mondat.

mények értékelésén) alapuló meghatározását szabályozza. Még akkor is, ha a rendelkezés nemcsak a büntetés kiszabásáról szól, hanem egyben a törvényben meghatározott kereteinek meghatározásában is közrehat.

A büntetéskiszabás materiális fogalmának hatóköre másrészt tágabb is lehet a formálisnál. Ennek alapján olyan törvényi rendelkezések is büntetés kiszabása körébe tartoznak, amelyek ezt a kifejezést nem használják. Ilyen például az, amely szerint „a járművezetéstől eltiltás meghatározott fajtájú (légi, vasúti, vízi vagy közúti) és kategóriájú járműre is vonatkozhat”.³¹ Ennek lényege ugyanis a joghátrány konkrét mértékének (ha nem is tartamának!) törvényi meghatározása, mégpedig alapvetően a súlyosító és enyhítő körülmények mérlegelése alapján.³²

A büntetéskiszabás materiális fogalma harmadrészt szűkebb is lehet a formális fogalomnál. Így nincs akadálya elvileg annak sem, hogy materiális alapon tagadjuk egy olyan jogintézmény büntetéskiszabási jellegét, ami formálisan (a törvényi besorolás szerint) ilyennek minősül. Ilyen esetkorre példa a korábban hatályos büntetőkódex azon rendelkezése, amely szerint „ha a bíróság szabadságvesztést alkalmaz, fegyház, börtönt vagy fogházat szab ki”.³³ Ez ugyanis formálisan (szövege alapján³⁴) a büntetéskiszabás körébe tartozott, de mivel nem a szabadságvesztés mértékéről, hanem végrehajtási fokozatának meghatározásáról szólt, nem tartozott a büntetéskiszabás materiális fogalmának körébe.

Negyedrészt természetesen vannak olyan szankciótani rendelkezéseknek, amelyek sem szövegük alapján (azaz formálisan), sem materiális alapon nem minősülnek a büntetés kiszabásának. Ilyen a hatályos jog azon rendelkezése is, amely szerint „ha a bíróság szabadságvesztést szab ki, annak végrehajtását fogházban, börtönben vagy fegyházban rendeli végrehajtani.”³⁵ Ennek alapján ugyanis a végrehajtási fokozat meghatározása formálisan sem a kiszabás része, hanem attól elkülönülő kérdéskör.

2.2. A kiszabott büntetésre vonatkozó (vagy arra épülő) rendelkezések

2.2.1. A kiszabott büntetésre vonatkozó rendelkezések

A Btk. más rendelkezései kifejezetten egy már kiszabott büntetésre vonatkozóan tartalmaznak rendelkezéseket:

- „ha a bíróság szabadságvesztést szab ki, annak végrehajtását fogházban, börtönben vagy fegyházban rendeli végrehajtani”³⁶.
- „öt évet meg nem haladó szabadságvesztés kiszabása esetén [...] a bíróság az ügydöntő határozatában akként rendelkezhet, hogy az elítélt a büntetés fele ré-

³¹ Btk. 55. § (3) bek.

³² Kúria BKv 38. III. pont.

³³ 1978. évi Btk. 45. § (1) bek.

³⁴ Vö. 2.1.1. cím.

³⁵ Btk. 35. § (1) bek.

³⁶ Btk. 35. § (1) bek.

szének letöltése után feltételes szabadságra bocsátható” (az ún. „feles kedvezmény”),³⁷

- „a kiszabott szabadságvesztésbe, [...] be kell számítani az előzetes fogvatartás [...] teljes idejét”.³⁸
- „a fiatalkorúval szemben kiszabott büntetés vagy alkalmazott intézkedés célja elsősorban az, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjön, és a társadalom hasznos tagjává váljon, erre tekintettel az intézkedés vagy büntetés megválasztásakor a fiatalkorú nevelését és védelmét kell szem előtt tartani”.³⁹

Ha nem is említi meg ezt egyértelműen, de a kiszabott büntetésre vonatkozik a büntető kódex azon rendelkezése, amely szerint „a két évet meg nem haladó szabadságvesztés végrehajtása próbaidőre felfüggeszthető”. Két évet meg nem haladó ugyanis csak olyan szabadságvesztés lehet, amelyet (a felfüggesztéssel egyidejűleg, de az ítéleti rendelkezések sorrendje szerint ezt megelőzően) már kiszabtak. Ezt erősítette meg a súlyosítási tilalom kapcsán egy korábbi büntető kollégiumi állásfoglalás indokolása, amely alapján „a kiszabott büntetés [...] mindig az elsőfokú ítéletben meghatározott tartamú szabadságvesztés, amelyhez képest egy újabb lépés annak eldöntése, hogy az felfüggeszthető-e vagy sem”.⁴⁰

A formálisan egy kiszabott büntetésre (annak végrehajtására) vonatkozó rendelkezések tekintetében mindig meg kell vizsgálni azt is, hogy azok materiálisan nem tartoznak-e mégis a büntetés kiszabása körébe. Ha ugyanis igen, akkor csak formálisan vonatkoznak a kiszabott büntetésre, materiálisan viszont nem.

A büntetés célját a fiatalkorú esetén kiegészítő rendelkezés⁴¹ materiálisan még akkor is a büntetés kiszabása körébe tartozik, ha annak szövege kifejezetten kiszabott büntetést említ. Az ugyanis annak helyes értelme szerint (elsősorban) a büntetés konkrét mértékének megállapítása kapcsán (nem pedig csak az után) határozza meg a büntetés célját. Erre figyelemmel viszont ez a rendelkezés materiálisan (legalábbis elsősorban) nem a kiszabott büntetésre vonatkozik.

Ezzel szemben a „feles kedvezmény”-re [Btk. 38. § (3) bek.] vagy a letartóztatás beszámítására (Btk. 92. §) vonatkozó rendelkezések materiálisan sem a büntetés kiszabására vonatkoznak (mivel nem annak tartamát rendezik), hanem kizárólagosan egy a kiszabott büntetés végrehajtásával kapcsolatos kérdést szabályoznak.

2.2.2. A kiszabott büntetésre épülő rendelkezések

A Btk. más rendelkezései nem a kiszabott büntetés végrehajtására vonatkoznak, de arra épülnek. Ilyen az, amely szerint a „törvény erejénél fogva áll be a mentesítés szándékos

³⁷ Btk. 38. § (3) bek.

³⁸ Btk. 92. § (1) bek.

³⁹ Btk. 106. § (1) bek.

⁴⁰ Kúria BK. 157. számú állásfoglalás (hatályon kívül helyezte BKv 2007/2. lényegében a törvényi rendelkezésekbe történő átvétel miatt 2007. április 16. napjától).

⁴¹ Btk. 106. § (1) bek.

bűncselekmény miatt kiszabott, egy évet meg nem haladó tartamú szabadságvesztés esetén a büntetés kitöltését vagy végrehajthatóságának megszűnését követő három év elteltével”.⁴²

2.2.3. A kiszabott büntetésre vonatkozó (arra épülő) rendelkezések és a büntetéskiszabás fogalmai

A kiszabott büntetésre vonatkozó (arra épülő) rendelkezések alkalmazásánál komoly gyakorlati jelentősége lehet annak, hogy egy másik norma a büntetéskiszabás fogalmi körébe tartozik-e.

Tételezzük fel, hogy egy elítéltnek a vele szemben kiszabott két év hat hónap szabadságvesztésből – a letartóztatás beszámítása folytán – a jogerős ítélet időpontjában már csak egy év hat hónapot kell letöltenie. Szabadságvesztésének végrehajtása azonban ekkor sem függeszthető fel, mivel a Btk. 85. § (1) bekezdése ennek feltételeként a két évet meg nem haladó tartamban kiszabott szabadságvesztést fogalmazza meg.⁴³ Ezen utóbbi feltétel vonatkozásában viszont a letartóztatás beszámítása (Btk. 92. §) közbűnös, hiszen az is a büntetés a kiszabásának formális fogalmán kívül helyezkedik el.

Más lenne a helyzet abban a már említett hipotetikus esetben, ha a Btk. 92. §-a (a beszámítás helyett) úgy fogalmazna, hogy amennyiben a terhelt az ügyben letartóztatásban volt, akkor a bíróság ennek időtartamával csökkentett mértékben szabja ki vele szemben a szabadságvesztést. Ekkor ugyanis a fenti csökkentés (a büntetéskiszabás formális fogalmának alapul vétele esetén) lényeges lehetne a végrehajtás felfüggesztéséről szóló döntés esetén.

Természetesen a kiszabott büntetésre épülő rendelkezések alkalmazásánál is vizsgálható a fenti formális mellett materiális értelemben is az, hogy valamely másik norma a büntetés kiszabás körébe tartozik-e.

2.3. A büntetéskiszabás fogalmára épülő törvényi rendelkezések

A vizsgált rendelkezések harmadik csoportja a büntetéskiszabás fogalmára épül. Ilyen a büntető kódex azon alapvető rendelkezése, amely szerint „bűncselekmény elkövetése miatt nem lehet olyan büntetést kiszabni [...], amelyről törvény az elkövetés [...] idején nem rendelkezett” [Btk. 1. § (2) bek.]. Ahogy a Be. azon rendelkezése is, amely szerint „ha a bíróság a bűnösséget beismerő nyilatkozatot az előkészítő ülésen fogadta el [...] nem szabhat ki súlyosabb büntetést [...], mint amelyet a vádirat [...] tartalmaz”.⁴⁴

Ezek a törvényi rendelkezések is befolyásolják a büntetéskiszabást, de nem annak egyes aspektusait szabályozzák, hanem annak fogalmán alapulnak. Akkor „aktíválódna”, ha valamely más rendelkezésben leírt tevékenység a büntetés kiszabásának minősül. Ami viszont nem minősül büntetés kiszabásának, annak vonatkozásában ezen rendelkezések nem is érvényesülnek.

⁴² Btk. 100. § (1) bek. f) pont.

⁴³ Vö. 2.2.1. cím.

⁴⁴ Be. 565. § (2) bek.

A jogalkalmazónak az ilyen rendelkezések alkalmazásában a büntetéskiszabás fogalmát értelmeznie kell. Mégpedig az adott rendelkezés megfogalmazására, céljára, törvényi elhelyezkedésére tekintettel. Az értelmezés eredménye rendelkezés-specifikus lesz, azaz eltérő *lehet* attól, amire más, szintén a büntetéskiszabás fogalmára épülő törvényhely kapcsán jutunk.

Amennyiben ebben a vonatkozásban a fentiek szerint a büntetéskiszabás többféle fogalmát különböztetjük meg,⁴⁵ akkor a jogalkalmazó feladata lényegében „csak” az lesz, hogy a sokféleség ezen tengerében (a jogértelmezés segítségével!) kiválasza azok közül azt, amelyik az adott rendelkezés kontextusában érvényesül.

Ennek során

- a) alapul veheti a formális büntetéskiszabás fogalmak közül
 - aa) a rendelkezések szövegében vagy
 - ab) a fejezet címében megjelenőt, vagy
 - ac) mindkettőt.
- b) Ahogy a büntetéskiszabásnak ba) formális és materiális, bb) csak formális, bc) csak materiális, illetve bd) formális vagy materiális fogalmát is.
 - ba) Az első esetben csak az a tevékenység tartozik a rendelkezés hatókörébe, ami formális és materiális értelemben is büntetés kiszabás.
 - bb) A második esetben csak az, ami formális értelemben büntetéskiszabás, mégpedig akkor is, ha materiális értelemben nem az.
 - bc) A harmadik esetben csak az, ami materiális értelemben büntetés kiszabás, és akkor is, ha formális értelemben nem az.
 - bd) A negyedik esetben az is, ami vagy formális vagy materiális értelemben büntetéskiszabásnak minősül.

Az utóbbi variációk lényegében annak eldöntését jelentik, hogy a formális megközelítéshez képest a materiális jellegnek milyen jelentőséget tulajdonítunk. Azaz a materiális megközelítés a formális mellett szükséges [ba)], teljesen irreleváns [bb) pont], azt helyettesítő [bc) pont] vagy önmagában is elégséges [bd)] tényező.

- c) Ezen felül [ba), bc) és bd) megközelítés esetén] a jogalkalmazónak dönteni kell abban is, hogy a különböző elemeket tartalmazó⁴⁶ és eltérő hatókörű⁴⁷ materiális fogalmak közül melyiket tartja irányadónak az adott a büntetéskiszabás fogalmára épülő rendelkezés tekintetében.

2.3.1. Btk. 1. § (2) bekezdés

Vizsgáljuk meg tehát, hogy a Btk. 1. § (2) bekezdése a büntetéskiszabás mely fogalmára épül.

A rendszertani értelmezésre tekintettel fogadom el azon megközelítést [bc) pont], hogy a Btk. 1. § (2) bekezdés hatókörébe a büntetéskiszabás formális fogalma (a mate-

⁴⁵ Vö. 1. cím.

⁴⁶ Vö. 1.2. cím.

⁴⁷ Vö. 2.1.2. cím.

riális értékeléstől függetlenül is) bevonja a másik törvényi rendelkezést. Ha ugyanis a jogalkotó a kódexben egy döntést a büntetés kiszabásaként nevesít, akkor feltehetően szándékában állt az is, hogy arra kiterjessze egy alapvető rendelkezés [Btk. 1. § (2) bekezdés] alkalmazási körét.

Szintén a rendszertani értelmezésre tekintettel tűnik számomra helyesnek az is, hogy egy akár fejezeti címben megjelenő formális besorolás [ac]) is megalapozza a Btk. 1. § (1) bekezdése alkalmazását. Ebben a vonatkozásban legfontosabb érvem az, hogy Btk. 1. §-a (mint alapvető rendelkezés) elsősorban (külön hivatkozás hiányában) a kódex másik szerkezeti egységére (nem pedig csak azon belüli kategóriára) utal.

Más lenne a rendszertani értelmezés eredménye, ha a Btk. 1. § (2) bekezdése kifejezetten utalna arra, hogy a büntetéskiszabás különböző fogalmai közül melyeket tartja irányadónak, azaz pl. „nem lehet olyan büntetést kiszabni (IX. fejezet)” utalást tartalmazna. Ekkor ugyanis nyilvánvaló lenne, hogy a Btk. 1. § (2) bek. kontextusában az ab) megközelítés helyes (a formális fogalmak közül a fejezeti szintű az irányadó), a bc) pontban foglalt megközelítés pedig nem az (azaz a materiális fogalom formális besorolás hiányában nem irányadó).

A teleologikus értelmezés alapján megfontolandó az is, hogy a Btk. 1. § (2) bekezdés alkalmazási köre kiterjedjen mindazokra a kérdésekre is, amelyek csak materiális értelemben minősülnek büntetés kiszabásának [bd) pont]. Ezzel ugyanis figyelemmel vagyunk arra, hogy a rendelkezés garanciális jellegű, így annak hatókörét indokolt kiterjeszteni olyan kérdésekre is, amelyek lényegüket tekintve tartoznak a büntetés kiszabás körébe.

A többféle lehetséges materiális fogalom közül is a Btk. 1. § (2) bekezdés céljára tekintettel (teleologikus értelmezéssel) kell választani. Így pl. a garancia alkalmazásánál nem indokolt a büntetéskiszabás fogalmai közül olyat választani, amelynek a mérlegelés is szükségképpen eleme. Ha ugyanis ezt tesszük, akkor a visszaható hatályú alkalmazás ellen nem biztosítunk védelmet olyan esetekben [pl. Btk. 52. § (3) bek.], amikor a büntetés abszolút határozott, azaz mértékét tekintve nem enged mérlegelést. Azaz éppen akkor zárnánk ki a visszaható hatályú alkalmazás elleni egyik büntetőjogi garancia alkalmazását, amikor a jogalkalmazó a visszaható hatályú súlyosítás inherens igazságtalanságát még a büntetés mértékének meghatározásával sem enyhítheti.

2.3.2. Be. 565. § (2) bekezdés

A büntetéskiszabás fogalma a Be. 565. § (2) bekezdés vonatkozásban is önállóan értelmezendő, a részletek kimunkálása külön tanulmányt igényelne.

Jelen tanulmányban csak azt érdemes hangsúlyozni, hogy a Be. 565. § (2) bekezdés kontextusában a büntetéskiszabás fogalma nem lesz feltétlenül azonos azzal, amit a Btk.-ban szereplő rendelkezések [így különösen a 1. § (2) bekezdése] esetén alapul veszünk. Lehetséges tehát, hogy valamely jogintézmény a Btk. 1. § (2) bekezdése kontextusában a büntetéskiszabás fogalmának részét képezi, de az eljárásjogi tilalom tekintetében nem, vagy éppen fordítva. A válasz ugyanis – a fentiek szerint – olyan faktorok összességétől függ, amelyek az adott rendelkezés értelmezésénél érvényesülnek.

A büntetéskiszabás fogalmára épülő különféle (akár anyagi és eljárási) rendelkezések hatókörének összevetése figyelembe vehető azok logikái vagy rendszertani ér-

telmezése körében. Az alapul szolgáló fogalmak eltérésének lehetőségére tekintettel azonban abból, hogy egy adott jogintézmény (pl. végrehajtás felfüggesztése) az egyik rendelkezés alapjául szolgáló büntetéskiszabás fogalomnak megfelel, egyáltalán nem következik automatikusan az, hogy a másik fogalomnak is részét képezi.

3. Összegzés

3.1. A büntetéskiszabás fogalma(i)

A büntetéskiszabás a büntetőjogi szankciók tanának egyik alapfogalma, amelynek (a büntetőjoghoz és annak különböző kategóriáihoz hasonlóan) nem egyféle, hanem több különböző hatókörű (tágabb és szűkebb) fogalma van.

A büntetéskiszabásnak is érdemes megkülönböztetni formális és materiális fogalmát. Az elsőnek azon döntések felelnek meg, amelyeket a büntető törvény kifejezetten büntetés kiszabásaként nevesít. A másik fogalomba pedig csak azok, amelyek megfelelnek egy érdemi ismérveket is tartalmazó definíciónak.

A büntető kódex a formális fogalmak szintjén is több különböző hatókörű büntetéskiszabás fogalmat használ pl. egyes rendelkezéseiben, illetve a IX. fejezetének címében.

A büntetéskiszabás materiális fogalmát a hatályos büntetőjog nem határozza meg (nem definiálja), annak kialakítása a joggyakorlatra és a jogirodalomra marad.

A büntetéskiszabásnak többféle materiális fogalma is lehet, amelyek abban térnek el, hogy milyen tényezőket (mérlegelés, jogerős ítéletektől való függetlenség) és ezek milyen mértékét követelik meg annak megvalósulásához.

A különböző fogalmak eltérő hatókörét a (jelenleg és korábban) hatályos büntetőjogunkból vett példákon keresztül a következő (saját magam által készített) táblázat szemlélteti.

A büntetéskiszabás fogalma / tételes jogi rendelkezések		formális		materiális		
		rendelkezés szövege alapján	fejezeti elhelyezkedés alapján	a büntetés mértékére kihatás alapján	mérlegelés alapján	
büntetés enyhítés		Btk. 82. § (1)–(2) bek.	Igen	Igen	Igen	Igen
korlátlan enyhítés		Btk. 17. § (2) bek.	Igen	Nem	Igen	Igen
pénzbüntetés napi tételek	száma	Btk. 50. § (1) bek.	Igen	Nem	Igen	Igen [Btk. 80 § (1) bek. szerint].
	összege		Igen	Nem	Igen	Igen [de nem a Btk. 80 § (1) bek.].
járműfajta-ra korlátozott eltiltás		Btk. 55. § (1) bek.	Nem	Nem	Igen	Igen
büntetés célja (fiatal-korú)		Btk. 106. § (1) bek.	Nem	Nem	Igen	Igen
letartóztatás beszámítása		Btk. 92. § (1) bek.	Nem	Igen	Nem (de a ténylegesen letöltendőre igen).	Nem
szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztése		Btk. 85. §	Nem	Igen	Nem (de a ténylegesen letöltendőre lehet)	Igen
feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontja		Btk. 38. § (3) bek.	Nem	Nem	Nem (de a ténylegesen letöltendőre lehet).	Igen
végrehajtási fokozat Btk. 35. § (1) bek.		1978. évi Btk. 45. § (1) bek.	Igen	Nem	Nem	Nem
		Nem	Nem	Nem	Nem	

3.2. A büntetéskiszabással kapcsolatos rendelkezések

A büntetéskiszabás fogalma(i) többféleképpen viszonyulhat(nak) a törvény rendelkezéseihez. Ennek kapcsán meg kell különböztetni azokat a rendelkezéseket, amelyek

- kifejezetten (Btk. 82. §) vagy érdemben (azaz materiálishan) [Btk. 55. § (3) bek.] büntetéskiszabási kérdést szabályoznak;
- a kiszabott büntetésre (annak végrehajtására) vonatkoznak (pl. az ún. „feles kedvezmény” [Btk. 38. § (3) bek.] vagy egyébként a kiszabott büntetésre épülnek, de nem annak végrehajtását érintik pl. törvényi mentesítés [Btk. 100. § (1) bek. f) pont], illetve
- a büntetéskiszabás fogalmára épülnek [Btk. 1. § (2) bek.].

- a) Azon rendelkezések tekintetében, amelyek az abban leírt tevékenységet büntetéskiszabásnak nevezik, vagy a rendelkezések szövegében ezt a kifejezést éppen-séggel nem használják, nem merül fel értelmezést igénylő kérdésként a büntetéskiszabás fogalma. Ezek tekintetében csak annak megállapítása szükséges, hogy az adott rendelkezés megfelel-e – a formális mellett vagy annak hiányában – a büntetéskiszabás valamely materiális fogalmának.
- b) A büntetéskiszabás fogalma több szempontból is lényeges lehet viszont azon rendelkezések kapcsán, amelyek a kiszabott büntetésre vonatkoznak (arra épülnek). Egyrészt figyelemmel kell lenni arra, hogy amennyiben egy rendelkezés formálisan a kiszabott büntetésre (annak végrehajtására) vonatkozik, attól még [ahogy pl. Btk. 106. § (1) bekezdése is] materiálisan minősülhet a büntetés kiszabása körébe tartozónak. Másrészt pedig a kiszabott büntetésre (pl. a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztésére [Btk. 85. § (1) bek.]) vonatkozó rendelkezések alkalmazásánál komoly gyakorlati jelentősége lehet annak, hogy egy másik norma (letartóztatás beszámítása Btk. 92. §) a büntetéskiszabás fogalmi körébe tartozik-e.
- c) Még fontosabb a büntetéskiszabás fogalma azon rendelkezések tekintetében, amelyek ezt a kifejezést alkalmazási feltételeként használják (azaz arra épülnek) [pl. Btk. 1. § (2) bek., Be. 565. § (2) bek.].

c-b) Az utóbbi két kategóriába tartozó rendelkezések alkalmazása esetén a jogalkalmazó feladata az, hogy – a jogértelmezés módszereinek használatával – kiválassza a büntetéskiszabás különböző fogalmai közül azt, amely az adott rendelkezés tekintetében irányadó.

Ennek során alapul veheti a formális fogalmak közül aa) a rendelkezések szövegében vagy ab) a fejezet címében megjelenőt, vagy ac) mindkettőt.

Ahogy a büntetés kiszabásnak ba) formális és materiális, bb) csak formális, bc) csak materiális, illetve bd) formális vagy materiális fogalmát is.